

## Motion

1979/80:845

av Göran Karlsson m. fl.  
om fortsatta insatser för en bättre arbetsmiljö

Socialdemokratins övergripande miljöpolitik har som mål att trygga alla människors rätt till en god livsmiljö. Särskild vikt fäster vi vid att den oro som många känner för sjukdom och skada till följd av förhållandena i det dagliga arbetet undanröjs. Ohälsa och vantrivsel i arbetet är ett för högt pris för ekonomisk tillväxt.

Under den socialdemokratiska regeringsperioden kunde steg för steg insatser genomföras för en bättre arbetsmiljö. Med motioner till riksdagen har socialdemokraterna i opposition utvecklat riktlinjer för det fortsatta reformarbetet på miljöområdet.

Ett drag i utvecklingen som vi måste ägna ett snabbt växande intresse är de faror och problem som möter i det framväxande "kemisamhället". Ett stort och snabbt växande antal kemiska preparat används numera såväl på arbetsplatserna som i den yttre miljön.

I en särskild motion till årets riksmöte utvecklar vi vår samlade syn på dessa frågor. Vi lägger också fram konkreta förslag för att komma till rätta med de risker och olägenheter som kan bli följden av denna utveckling.

I vår miljömotion visar vi skälen för att nu på bred front angripa de problem som användningen av kemikalier skapar. Vi föreslår bl. a. att en särskild kemikommission inrättas för att på ett övergripande plan samordna och initiera kampen mot kemisamhällets vådor. Kommissionen skall befrämja och vidareutveckla bl. a. den verksamhet som även fortsättningsvis skall hanteras inom myndigheter som bl. a. arbetarskyddsstyrelsen och naturvårdsverket. Därmed skall kommissionen kunna bidra till att stärka dessa myndigheters ansvar och befogenheter. Den skall följaktligen inte ersätta eller överta nuvarande myndigheters ansvar och uppgifter. Kommissionen skall vidare bl. a. följa utvecklingen på det kemiska området i ett långsiktigt perspektiv för att så tidigt som möjligt förutse och förebygga kemiska risker. Därmed blir det också en viktig uppgift för kommissionen att göra samlade bedömningar av behoven av vetenskaplig forskning och expertresurser inom det kemiska området.

När det gäller de kemiska riskerna i arbetslivet konstaterar vi att arbetarskyddsstyrelsens möjligheter att utfärda tvingande föreskrifter numera har väsentligt utvidgats genom arbetsmiljölagens tillkomst. Inom styrelsen måste nu arbetet för förebyggande av kemiska risker ges hög prioritet i fråga om bl. a. utarbetandet av hygieniska gränsvärden och föreskrifter beträffande förbud, godkännande, anmälningsskyldighet och övriga villkor för användning av kemiska ämnen och produkter. För effektivare insatser gentemot

kemiska hälsorisker är det vidare angeläget att skyndsamt få till stånd ett väl fungerande produktregister.

### Gränsvärden

Genom arbetsmiljölagen kan de hygieniska gränsvärdena förankras i föreskrifter som meddelas av arbetarskyddsstyrelsen. I vår miljömotion konstaterar vi bl. a. att det nu är angeläget att arbetarskyddsstyrelsens gränsvärdeslista utvidgas med betydligt fler ämnen. Vidare måste gränsvärdena fortlöpande och utan dröjsmål revideras på grundval av vetenskapliga rön och praktiska erfarenheter. Gränsvärdena måste med betryggande marginal skydda mot ohälsa. De skall sättas på en sådan nivå att skador eller besvär ej uppträder under ett helt arbetsliv. Gränsvärdena bör utformas så att också människor med särskilt känslig hälsa så långt möjligt är skyddade.

Vid sidan om de hygieniska gränsvärdena förekommer för några ämnen s. k. biologiska gränsvärden. Dessa bygger på att man med utgångspunkt i blod- eller urinundersökningar fastställer de nivåer den enskilde utsätts för. Det är angeläget att systemet med biologiska gränsvärden utvidgas till så många ämnen som möjligt.

### Kontroll och tillsyn

Genom 1974 års revidering av arbetarskyddslagen och genom den arbetsmiljölag som trädde i kraft den 1 juli 1978 har skyddsombuden fått ökade befogenheter att utöva kontroll över den kemiska miljön. Bl. a. godtog riksdagen den av oss i motionen 1976/77:1675 föreslagna tolkningen att rätten att stoppa arbetet också skall gälla i sådana fall där effekterna av misstänkt farliga ämnen kan visa sig först senare i form av allvarliga skador, t. ex. fördröjd effekt av kemiska ämnen. Det är angeläget att skyddsombuden får möjlighet att kontrollera att de på arbetsplatsen förekommande kemiska produkterna är deklarerade till produktregistret i vederbörlig ordning. Även i övrigt bör reformerna på detta område ges en sådan utformning att skyddsombudens kontroll av efterlevnaden underlättas.

### Företagshälsovård och mättekniska resurser

Det är ytterst angeläget att företagshälsovärden i landet snabbt byggs ut enligt målsättningen företagshälsovård åt alla.

En av företagshälsovårdens viktigaste uppgifter är att kontrollera de kemiska hälsoriskerna på arbetsplatserna. För att kunna fullgöra denna uppgift måste den bl. a. ha tillgång till erforderliga mättekniska resurser. Systemet med gränsvärden kan således fungera endast om sådana resurser finns. I första hand måste behovet av mätresurser för arbetsmiljön säkras

genom en upprustning av den mättekniska verksamheten inom den tekniska företagshälsovården. Därvid måste möjligheter skapas till regelbunden kontroll av mät- och analysinstrument.

De nuvarande bristerna på mättekniska resurser har fått till följd att ett betydande antal företag etableras, som på kommersiell grund erbjuder mättjänster. Kvaliteten hos de tjänster som erbjuds är mycket skiftande, och det är därför angeläget att denna verksamhet kontrolleras.

### Arbetskyddverket

Yrkesinspektionens tillsyn enligt lagen om hälso- och miljöfarliga varor har hittills inte fungerat tillfredsställande, och arbetskyddsstyrelsens resurser på detta område är hårt ansträngda. Kontrollen av den kemiska miljön måste ges förtur i den långsiktiga uppbyggnaden av arbetskyddverket. Yrkesinspektionen måste få tillräckliga resurser för att utöva sin tillsyn av arbetsmiljöns produktkontrollfrågor. Härvid måste behovet av utbildning för yrkesinspektörerna i frågor om produktkontroll och om kemiska hälsorisker tillgodoses.

### Nya arbetsmiljölagen. Ansvar

Den 1 juli 1978 trädde en helt ny lagstiftning om arbetsmiljön i kraft.

Enligt arbetsmiljölagen kan vite dömas ut mot arbetsgivare som inte rättar sig efter yrkesinspektionens föreläggande. Arbetsgivaren kan i detta läge även åtalas och dömas till böter eller fängelse.

I arbetsmiljölagen finns också bestämmelser med direkt straffpåföljd i en rad fall utan föregående föreläggande eller förbud från inspektionen. Förutsättning för straff är att överträdelsen skett medvetet eller av vårdslöshet.

I vissa lägen kan maskin eller produkt, alternativt dess värde, förklaras förverkad.

I brottsbalken finns bestämmelser som kan tillämpas vid olycka eller yrkessjukdom som inträffar på grund av missförhållanden i arbetsmiljön.

Betydande osäkerhet synes fortfarande prägla synen på tillämpningen av arbetsmiljölagens ansvarsbestämmelser. Från arbetstagarhåll har kritik framförts mot hittillsvarande rättstillämpning som den kommit till uttryck i arbetskyddsmyndighetens, polisens, åklagarmyndigheternas och domstolarnas hantering av frågor rörande utredning, åtal och påföljd.

Tillämpningen av arbetsmiljölagens ansvarsbestämmelser är av väsentlig betydelse för lagstiftningens genomslagskraft i form av effektiva insatser för bättre arbetsmiljö. Nuvarande oklarheter i fråga om rättstillämpningen bör därför omgående undanröjas.

I detta syfte föreslog vi i motionen 1978/79:514 att riksdagen omgående skulle begära en utredning med uppgift att dels klarlägga aktuell tillämpning

av arbetsmiljölagens ansvarsregler, dels föreslå de åtgärder som kunde anses pakallade för att säkerställa lagstiftarens intentioner härvidlag. Utredningen, i vilken bl. a. de politiska partierna samt parterna på arbetsmarknaden borde vara representerade, skulle arbeta skyndsamt. Riksdagens borgerliga majoritet avvisade vårt förslag. Vi finner att skälen för en utredning står kvar. Vi återupprepar därför våra krav.

I motion om åtgärder mot ekonomisk brottslighet anför vi socialdemokrater vidare att det kan behövas straffskärpningar vid brott mot arbetarskydds- och miljöskyddslagstiftningen. Bl. a. bör vid brott av denna art företaget som sådant kunna åläggas ekonomiska sanktioner i form av företagsböter, beräknade med hänsyn tagen bl. a. till den vinst företaget berett sig genom det brottsliga förfarandet.

### Kommunal tillsyn

I motionen 1978/79:514 tog vi också upp frågan om kommunal tillsyn. Vi konstaterade att på arbetsplatser utan maskinella hjälpmedel eller med endast enklare sådana och med mindre än tio arbetstagare biträds yrkesinspektionen av de kommunala tillsynsmännen. För att framhåva den kommunala tillsynens betydelse och kommunernas ansvar för resurstilldelningen överfördes vid 1974 års revidering av arbetarskyddslagen ansvaret för att utse kommunala tillsynsmän från hälsovårdsnämnden till kommunstyrelsen.

Från fackligt håll påpekades före arbetsmiljölagens reformering att tilldelningen av resurser för kommunal tillsyn i många kommuner var helt otillräcklig. Uppdraget som tillsynsman är ofta en bisyssla till en redan krävande tjänst som hälsovårdsinspektör. Man påpekade även det principiellt oriktiga i att en statlig uppgift förts till enskilda kommuners ansvarsområde och därmed gjorts avhängig av deras förmåga och vilja att avsätta resurser för ändamålet. LO begärde mot denna bakgrund att den kommunala tillsynen skulle överföras till yrkesinspektionen.

I vår motion 1976/77:1675 om ny arbetsmiljölag gav vi uttryck åt samma uppfattning som LO. Vi föreslog att yrkesinspektionen skulle överta det direkta ansvaret för tillsynen även på de små arbetsplatserna.

Vid utskottsbehandlingen av regeringens proposition (prop. 1976/77:149, SoU 1977/78:1) om arbetsmiljölag m. m. konstaterade utskottet att den kommunala tillsynen i stor utsträckning fungerade mindre tillfredsställande, låt vara att den i enstaka kommuner syntes skötas väl. I den dåvarande situationen ansåg sig utskottet emellertid inte kunna tillstyrka socialdemokraternas förslag om överförande av den kommunala tillsynen till yrkesinspektionen. Samtidigt underströk dock utskottet vikten av att yrkesinspektionen håller en nära kontakt med de kommunala tillsynsmännen och bistår kommunerna vid tillsynen. Vidare måste det enligt utskottet slås fast att det, liksom tidigare, blir ett obligatoriskt åliggande för kommunerna att ha en väl

fungerande tillsyn av de mindre arbetsplatserna. Enligt utskottet borde arbetarskyddsverket informera kommunerna och påvisa för dem vilka förpliktelser som arbetsmiljölagen i här aktuellt avseende innebär för dem.

Trots dessa kraftfulla uttalanden från socialutskottet hösten 1977, vilka riksdagen gjorde till sina egna, återkommer alltför kritiken från arbetstagarhåll om bristerna i den kommunala tillsynen. Detta ger oss anledning att nu, liksom varen 1979, föra fram kravet på effektivare insatser för en bättre arbetsmiljö i de små företagen. Vi kan inte acceptera en utveckling där bristfällig tillsyn blockerar ansträngningarna för bättre arbetsförhållanden för de arbetande i dessa företag. Arbetet för god arbetsmiljö i den nya arbetsmiljölagens anda skall omfatta alla.

För att säkerställa en tillfredsställande tillsyn av de små arbetsplatserna anser vi det nödvändigt att riksdagen fattar ett beslut om att överföra den kommunala tillsynen till yrkesinspektionen och begär att regeringen efter en utredning om hur överförandet skall ske förelägger riksdagen förslag om formerna härför.

Sedan tillsynen i de mindre företagen omorganiserats i enlighet med de riktlinjer som vi ovan förordat, bör frågan om yrkesinspektionens distriktsindelning tas upp till slutgiltig prövning. Därvid bör särskild uppmärksamhet ägnas möjligheterna att genom lokalkontor decentralisera och effektivisera yrkesinspektionens arbete. Vad som här anförts om yrkesinspektionens distriktsindelning och lokala organisation bör av riksdagen ges regeringen till känna.

## **Företagshälsovården**

### *Ersättningsregler*

F. n. utgår ej bidrag från det allmänna för att anordna företagshälsovård. Allmän försäkringskassa ersätter dock arbetsgivares kostnader för läkarvård och annan sjukvård, om en kan antas minska kassans utgifter för sjukförsäkringen.

Företagshälsovården ingår som en viktig del av arbetarskyddet. Inom företagshälsovården utförs inte sällan allmänt sjukvårdande insatser. Denna verksamhet har i viss mån kommit att stå i vägen för den önskade omorienteringen av företagshälsovården i riktning mot en i första hand tekniskt och medicinskt förebyggande verksamhet, som integreras i de samhälleliga strävandena att anpassa arbetsmiljön till den enskilde och där de egentliga sjukvårdande insatserna motiveras främst av olycksfall och hälsorisker i produktionen.

En framgångsrik förebyggande verksamhet kan förhindra mänskligt lidande i form av sjukdom, invaliditet och utslagning. Därmed blir det förebyggande arbete som utförs inom företagshälsovårdens ram av betydelse

även för att begränsa samhällets direkta kostnader för sjukvård. Med denna utgångspunkt bör därför övervägas om nuvarande ersättningssystem kan omformas så att en orientering mot de förebyggande elementen i företagshälsovården stimuleras. Dessa överväganden torde lämpligen kunna ske inom ramen för den nu arbetande företagshälsovårdsutredningen. Vad som här anförts om översyn av reglerna för samhällsstöd till företagshälsovården bör ges regeringen till känna.

#### *Utbildning av personal*

Specialutbildningen av företagshälsovårdens personal ombesörjs av arbetarskyddsstyrelsen. Företagshälsovårdsutredningen har i uppdrag att överväga denna utbildnings innehåll och uppläggning. Av direktiven framgår ej om utredningen därvid är oförhindrad att överväga arbetarskyddsstyrelsens huvudmannaskap för denna verksamhet.

För vår del finner vi skäl att nu utvärdera erfarenheterna från hittillsvarande verksamhet och med denna genomgång som utgångspunkt överväga för- och nackdelar med en ordning, där större del av den egentliga utbildningsverksamheten förläggs till högskoleorganisationen. Detta uppdrag bör anförtros företagshälsovårdsutredningen. Vad som här anförts om personalutbildningens organisation bör av riksdagen ges regeringen till känna.

#### **Hemställan**

Med hänvisning till det anförda hemställer vi  
att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för arbetet med att eliminera de kemiska hälsoriskerna i arbetsmiljön.
2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en särskild utredning rörande tillämpningen m. m. av arbetsmiljölagens ansvarsregler.
3. beslutar att ansvaret för tillsyn över arbetsmiljöförhållandena vid vissa mindre arbetsplatser överförs från kommunerna till yrkesinspektionen.
4. hos regeringen begär förslag om formerna för överförande av den kommunala tillsynen till yrkesinspektionen.
5. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för det fortsatta arbetet med reformering av yrkesinspektionens distriktsindelning m. m.,
6. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av reglerna för ersättning till företagshälsovården.

7. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvärdering och överväganden rörande organisationen för utbildning av personal inom företagshälsovården m. m.

Stockholm den 24 januari 1980

GÖRAN KARLSSON (s)

EVERT SVENSSON (s)

ANNA-GRETA SKANTZ (s)

JOHN JOHNSON (s)

IVAR NORDBERG (s)

KJELL NILSSON (s)

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s)

STIG ALFTIN (s)

LENA ÖHRSVIK (s)

IRIS MÄRTENSSON (s)

MARIA LAGERGREN (s)

ANITA PERSSON (s)

STIG OLSSON (s)

BIRGITTA DAHL (s)

